

LAUSUNTO 11.2.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Kirjallinen asiantuntija-lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi 204/2024

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus kiittää mahdollisuudesta toimittaa asiantuntija-lausunto ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa hallituksen esityksestä 204/2024 eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi. Tarve säätää vakavaa rikollista toimintaa varten tapahtuva ampuma-aseen käsittely rangaistavaksi on perusteltu asianmukaisesti. Uudella säännöksellä voidaan nykyiseen nähden tehokkaammin puuttua vakavaan rikollisuuteen liittyvään ampuma-aseiden käsittelyyn, säännös ilmentää menettelyn moitittavuutta yhteiskunnan turvallisuuden kannalta laajemminkin. On perusteltua, että teosta voidaan tuomita riippumatta siitä, onko ampuma-aseita yksi tai useampia, sekä riippumatta siitä onko esimerkiksi aseiden osat luovutettu yhden vai useamman henkilön toimesta.

Näyttökynnys ja kvalifiointi törkeäksi ampuma-aserikokseksi

Näyttökynnys ei voi olla alhaisempi kuin muiden rikosten osalta, jolloin esitutkinnan rooli on merkittävä. Tuomitsemiskynnyksen ylittyminen edellyttää kokonaisharkintaa. Itä-Uudenmaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota erityisesti törkeän ampuma-aserikoksen täyttävän tunnusmerkistön vähimmäisrangaistuksen korottamiseen. Korotus on merkittävä muutos nykytilanteeseen. Rangaistusasteikon minimin korottaminen neljästä kuukaudesta kahteen vuoteen samalla, kun asteikon maksimi neljä vuotta jätettäisiin ennalleen, antaa tuomioistuimille vain vähän harkintavaltaa seuraamusten harkintaan ja tapauskohtaisten olosuhteiden arviointiin. Esitetyn kaltaisena siirtymä ampuma-aserikoksesta törkeään ampuma-aserikokseen on jyrkkä, ottaen huomion sen, että ampuma-aserikoksen asteikko on sakko – 2 vuotta vankeutta ja törkeän ampuma-aserikoksen 2 vuotta – 4 vuotta vankeutta. Esimerkiksi pahoinpitelyssä asteikko on sakkoa – 2 vuotta vankeutta ja törkeässä pahoinpitelyssä 1 vuosi – 6 vuotta vankeutta. Odotettavissa on, että törkeän ampuma-aserikoksen kohtien 2 (huomattava taloudellinen hyöty) ja 3 (erityinen suunnitelmallisuus) soveltamiskynnys nousee.

Korotuksella olisi etenkin uuden kvalifointiperusteen osalta nykyiseen rangaistusasteikkoon nähden suurempi rikoksia ennaltaehkäisevä vaikutus. Tältä osin käräjäoikeus kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun vähimmäisrangaistuksen korottamisen myötä pelkästä aseiden pitämisestä hallussa tuomittaisiin ehdotetun rangaistuksen alarajalla ankarammin kuin esimerkiksi törkeästä huumausainerikoksesta ja törkeästä pahoinpitelystä, jotka ovat kuitenkin täytettyjä tekoja, sekä törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta. Uuden kvalifointiperusteen mukaisen ampuma-aseen hallussapidon tulisi olla omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa julkisella paikalla. Verrattuna edellä mainittuihin rikosnimikkeisiin ja niillä aiheutettuihin konkreettisiin seurauksiin sanottu korotus

LAUSUNTO 11.2.2025

etenkin pelkän aseiden hallussapidon osalta olisi kuitenkin vastoin rikoslain sisäistä systematiikkaa, jossa seuraukseltaan vakavammista teoista tulisi olla ankarampi vähimmäisrangaistus kuin moitearvoltaan lievemmistä teoista.

Törkeän ampuma-aserikoksen uuden kvalifointiperusteen lisäämisellä voidaan varautua ampuma-aserikollisuuden muuttuvaan luonteeseen tulevaisuudessakin. Hallituksen esityksessä oleva pykäläluonnos on riittävän tarkkarajainen. Ampuma-aseiden hallussapidon osalta tarvittaneen aikanaan korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä teon kokonaistörkeysarvostelun osalta, kun otetaan etenkin huomioon ehdotettu vähimmäisrangaistus. Jossain määrin epäselväksi jää toistaiseksi se, miten ehdotuksessa on harkittu sellaiset tilanteet, joissa henkilöllä on sinänsä lupa aseiden hallussapitoon, mutta hän pitää asetta yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa mukanaan aselupansa ja siten ampuma-aselain vastaisesti. Aselupa myönnetään vain ampuma-aselain mukaisiin käyttötarkoituksiin. Henkilöllä voi olla esimerkiksi aselupa metsästykseseen, mutta se ei oikeuta pitämään asetta hallussa mukana muualla esimerkiksi kaupungin keskustassa. Osin epäselväksi jää, onko kvalifointiperusteen tarkoitus soveltua myös tällaisessa ampuma-aselain vastaisessa hallussapitotilanteessa. Esityksestä: ”Todetut seikat huomioon ottaen törkeää ampuma-aserikosta koskevaan pykälään tulisi lisätä kvalifointiperusteeksi se, että ampuma-aserikoksessa rikosentekijä pitää mukanaan ampuma-aselain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua ampuma-asetta järjestyksellään 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa ilman oikeutta sellaisen aseiden hallussapitoon. Rikosten törkeille tekemuodoille ominaisesti ja myös törkeää ampuma-aserikosta koskevan rikoslain 41 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisesti tämänkin teon katsominen törkeäksi ampuma-aserikokseksi edellyttäisi sitä, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä”. Oikeuskäytännössä tulee muodostumaan arvio siitä, mikä tarkalleen ottaen katsotaan yleiseksi paikaksi ja kulkuneuvoksi ja miten kokonaistörkeysarvostelu tulee muodostumaan silloin, kun teko on nimennä perustunut edellä sanottuun uuteen säännöskohtaan.

Resurssit

Rangaistusasteikon korottamisen myötä törkeä ampuma-aserikos olisi nykyiseen tilanteeseen verrattuna selvästi useammin niin sanottu päärikos, josta tuomittaisiin ankarin rangaistus yhteistä rangaistusta mitattaessa. Tämä johtaisi osaltaan rangaistuskäytännön ankaroitumiseen, myös rangaistuslajivalinnan osalta. Kuten mietinnössä jo oli todettu, muutoksella olisi kokonaisuutena huomattava vaikutus myös ehdottomien vankeustuomioiden lisääntymisen vuoksi, jolloin muutos tulisi ottaa huomioon käräjäoikeuksien taloudellisissa resursseissa. On todennäköistä, että ehdottomat vankeusrangaistukset johtaisivat suljettuun vankilaan sijoitettujen vankien määrän kasvuun etenkin tuomioiden täytäntöönpanon alkuvaiheen osalta. Asialla olisi merkitystä myös tutkintavankien määrän kasvun kannalta, myös siltä osin mihin tutkintavangit voidaan sijoittaa. Ehdotus lisäisi myös kiireellisenä käsiteltävien vangittujen määrää käräjäoikeuksissa, sillä jos rikosasian vastaaja on vangittuna, on asia käsiteltävä kiireellisenä (14 vuorokautta syytteen nostosta). Vangittujen asioiden käsittelemistä varten on oltava saatavilla kiireellisesti käräjätuomari asiaa käsittelemään, sekä vangittujen asian käsittelyyn soveltuva sali ja muu tarvittava henkilökunta.

LAUSUNTO 11.2.2025

Käytännön tasolla merkittävin muutos lievän ampuma-aserikoksen enimmäisrangaistuksen korottamisen osalta on se, että teko ei enää ole sakkomenettelyssä käsiteltävissä. Tällä seikalla on oletettavasti merkittävä vaikutus etenkin rikosprosessin kestoon, vaikka asiat pääsääntöisesti voitaisiinkin käsitellä mahdollisesti myönnettyinä tekoina kirjallisessa menettelyssä. Kirjallinen menettely työllistää käräjäoikeuksia ja haastamiseen tarvittavaa henkilökuntaa. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistavat asiat on tavoitteena käsitellä joutuisasti ja siten ne sitovat sekä käräjätuomareiden, että kansliahenkilökunnan resursseja. Lievästä ampuma-aserikoksesta tuomittavan enimmäisrangaistuksen korottaminen siten mahdollisesti ruuhkauttaisi käräjäoikeuksia jonkin verran.

Ehdotus vankeusuhan liittämisestä lievään ampuma-aserikokseen on kuitenkin perusteltu, kun otetaan huomioon, että lievää ampuma-aserikosta koskevaan pykälään siirretään jo nykyisin vankeusuhan alla olevia ampuma-aserikoksen tekemuotoja. Mietinnössä ja hallituksen esityksessä esiin otetut seikat tarkoitetusta rangaistuskäytännöstä ja vankeuden käyttöalasta ovat muutosten tavoitteisiin nähden oikeasuhtaisia. Nykyisen lievän ampuma-aserikoksen tekemuotoon kuuluvien tekojen osalta tuomittavan vankeuden tulisi olla hyvin poikkeuksellista. Suurin osa teoista olisi kuitenkin edelleen sakolla sovitettavissa.

Telekuuntelu

Ehdotettu muutos toteutuessaan tukisi oletettavasti merkittävästi rikosvastuun toteuttamista. Kuten mietinnössä tuodaan ilmi, telekuuntelulla kertyvällä todistelulla on oletettavasti erittäin suuri merkitys näyttönä etenkin ampuma-aseen käsittelyä vakavaa rikollista toimintaa varten koskevista asioista. Telekuuntelua koskeva lainsäädäntömuutos on oikeassa suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin nähden, etenkin kun otetaan huomioon ehdotetun säännöksen käyttöalaaan kuuluvan ampuma-aserikollisuuden vakavuus ja vaarallisuus sekä säädettäväksi esitetty rangaistusasteikko.

Vaarallisen esineen hallussapidon osalta on myös huomattava, että enimmäisrangaistuksen muuttaminen kahdeksi vuodeksi vankeutta laajentaisi sen rikoksen selvittämisessä ja estämisessä käytössä olevien salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen piiriä. Enimmäisrangaistuksen muuttamisen myötä käytettävissä olisivat televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta tietoverkossa, tekninen katselu eräitä vapaudenmenetykseen liittyviä tilanteita lukuun ottamatta, tekninen seuranta henkilön teknistä seurantaa lukuun ottamatta, telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta tietoverkossa ja valeosto. Telekuuntelun käyttö edellyttää myös yleisten edellytysten täyttymistä, mikä on suhteellisuusperiaatteen mukaista. Telekuuntelua koskeva muutos laajentaisi telekuuntelun käyttöalan kattamaan uuden rikostyyppin, mikä puolestaan lisäisi käräjäoikeuden käsiteltävien asioiden määrää ja kasvattaisi tuomioistuineläimen resurssitarvetta. Tuomioistuimien nykyisetkin ruuhkat huomioon ottaen on olemassa vaara, että käsittelyajat kokonaisuutena edelleen jossain määrin pitenevät.

Käräjätuomari Mirva Sihvonen

ITÄ-UUDENMAAN KÄRÄJÄOIKEUS

LAUSUNTO 11.2.2025